

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΜΑΪΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΣΥΜΑΙΩΝ «ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ»

Τ Α Σ Υ Μ Α Ϊ Κ Α

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΤΟΜΟΣ Δ΄

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ
ΑΛΕΞ. Σ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ

ΑΘΗΝΑ 1984

ΑΝΔΡΕΑ Ν. ΞΑΝΘΟΥ

ΣΥΜΑΪΚΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ «ΕΥΓΝΩΜΟΝΑ ΛΗΣΤΗ»¹

Όπως είναι γνωστό, τὰ Ἱερὰ Κείμενα δὲν περιλαμβάνουν ὅλα ὅσα ἡ εὐσεβὴς λαϊκὴ ψυχὴ ἤθελε νὰ γνωρίζει γιὰ τὸν Κύριο καὶ μάλιστα γιὰ τὴν παιδική του ἡλικία. Πολὺ λίγες εἶναι ἐπίσης οἱ πληροφορίες ποὺ μᾶς δίνουν γιὰ τὰ ἄλλα πρόσωπα τοῦ Θείου δράματος.

Τῇ φυσικῇ περιέργειᾳ τοῦ πιστοῦ γιὰ τὴ ζωὴ τόσο τοῦ Κυρίου ὅσο καὶ τῶν ἄλλων προσώπων τοῦ Θείου δράματος θέλησαν νὰ ικανοποιήσουν οἱ συγγραφεῖς τῶν Ἀπόκρυφων Εὐαγγελίων², συμπληρώνοντας τὰ κενὰ μὲ τὴν ἐπινόησιν θαυμάτων καὶ τὴν κατασκευὴ φανταστικῶν διηγήσεων, στίς ὁποῖες ὅμως φρόντισαν νὰ περιλάβουν καὶ κάποια ἀληθινὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ σημειώνουμε πὼς τὸ γράψιμο τῶν παραπάνω βιβλίων καὶ ἡ κυκλοφορία τῶν σχετικῶν διηγήσεων ἄρχισε πολὺ νωρὶς, ἀπὸ τὸν δεῦτερο κιόλας αἰῶνα καὶ ἔφτασε ἕως καὶ τὸν Μεσαίωνα³.

Στίς εὐσεβεῖς αὐτὲς διηγήσεις, ὑπάγεται καὶ ἡ ἱστορία τοῦ «εὐγνώμονα» ληστή ποὺ ἔχει συνήθως δύο στόχους. Ὁ πρῶτος νὰ μᾶς διηγηθεῖ ἓνα ἐπεισόδιο ἀπὸ τὴ φυγὴ τοῦ Κυρίου στὴν Αἴγυπτο, θέμα πάρα πολὺ ἀγαπητὸ στὰ ἀπόκρυφα εὐαγγέλια, καὶ ὁ δεῦτερος, ποὺ ὅπως νομίζω εἶναι καὶ ὁ κυριότερος, νὰ μᾶς δώσει μιὰ λογικὴ ἐξήγησιν τῆς θαυμαστῆς μεταστροφῆς τοῦ ληστή πάνω στὸ σταυρό.

Μεταγενέστερη παραλλαγὴ τῆς διηγήσεως αὐτῆς συναντᾶμε καὶ στίς

1. Ἔτσι τὸν ἀποκαλεῖ ἡ Ἐκκλησία, ἀσφαλῶς γιὰ ἀντίθεση πρὸς τὸν «ἀγνώμονα λαόν».

2. Γιὰ τὰ Ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια καὶ γενικὰ γιὰ τὰ ἀπόκρυφα τῆς Κ.Δ. βλ. Δ. Μπαλάνου: Πατρολογία, Ἀθῆναι 1930, σ. 98 κ ἑξ., ὅπου καὶ πλούσια βιβλιογραφία δική μας καὶ ξένη.

3. Βλ. Β. Ἰωαννίδη, στὴ Θρησκ. καὶ Ἠθικὴ Ἑγκυκλοπαιδεῖα, τόμ. 2, σσ. 1108-1111, λῆμμα ἀπόκρυφα.

θρησκευτικές παραδόσεις από τη Σύμη. Ἐκρίνα σκόπιμο νὰ τὴν παρουσιάσω ἀπὸ τὸ περιοδικὸ σύγγραμμα «Τὰ Συμαϊκὰ», ἐπειδὴ ἡ συμαϊκὴ παραλλαγὴ δὲν περιλαμβάνεται στὰ ἀπόκρυφα εὐαγγέλια, καὶ ὅσο γνωρίζω, δὲν τὴν ἀναφέρει κανένας ἐκκλησιαστικὸς συγγραφέας⁴. Τὴν παραθέτω, ὅπως τὴν εἶχα ἀκούσει νὰ τὴ διηγεῖται ὁ πατέρας μου, ὁ Νικόλας τοῦ Ἐαθθοῦ, σὲ ἡλικία ὀγδόντα χρόνων, ποὺ καὶ αὐτὸς τὴν εἶχε ἀκούσει ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ τοῦ πατέρα του, τὸν Μιχαῆλο τοῦ Ἐαθθοῦ, τὸν καλύτερο συμαϊκὸ παραμυθά, ὁ ὁποῖος σὲ ὑπηρεσιακὸ ἔγγραφο ποὺ τὸν ἀφορᾷ καὶ ἔχει περιέλθει στὰ χέρια μου, φέρεται νὰ δηλώνει ὅτι εἶχε γεννηθεῖ στίς 3 Αὐγούστου 1846.

Συμαϊκὴ παραλλαγὴ

Ἡ Παναγιά βαστᾷ στὴν ἀγαλιά της τὸ Χριστὸ γαί, πάνω σ' ἓνα γάδαρο βοῦν τὸ δραβᾶ ὁ Ἰωσήφ, ξεκινουῖν¹-γιατὴ τὴν Αἴγυπτο. Θέλουν νὰ γλυτώσουν δὴ μάχαιρα δοῦ Ἡρώδη.

Ἐφῆκα δὲ κατοικῆμένα μέρη γαί πορπατοῦ² δώρα τόδ-δρομό, στὴν ἐρημιά. Ὁ ῥῆλιος ἔκατσε³ γ' ἔθ θὰ περάσει πολ-λὸς καιρὸς ἂ σκοντουφλιάνει⁴. Πολ-λὸν μακριὰ θωροῦ γαπνὸν ἂ νιβαίν-νει. Σίτουρα⁵ ἐκεῖ θὰ ναιν ἀθροῦποι. Κάμνεον ὅσο βιὸ γλήγορα βοροῦ, γαί νάσου⁶ ἓνα σπιτάκι ξεροτοῖχαλ-λο⁷. ἀπ' αὐτο ἔβγαινεν ὁ καπνός.

Χτυποῦ δὴ πόρτα γαί βαίνουν μέσα. Μιὰ νὰ γυναῖκα βαστᾷ ἓνα μωρό, πάνω κάτω τῆς ἰδίας ἐλικίας μὲ τὸ Χριστό. Τὸ μωρὸν ὁμως, ἐν ἔχει τὸν μερωμό· κίλιαϊ⁸ χωρὶς σταματημό. Τότες ἡ μάνα τοῦ Χριστοῦ λέει στὴν ἄλλῃ μάνα. Τί βοῦ⁹ ἔχει, καλέ, τὸ μωρουδάκι σου καὶ γοῦλο⁹ γιλιαῖ; Κ' ἡ νοικοῦρα κουν-νᾶ τὴ γεφάλη της καὶ τῆς πολοῦται¹⁰. Εἴναι μέρης τώρα ποὺ κίλιαῖ ἀπὸν τὸ πρῶν ἴσαμε¹¹ τὸ βράδν γι' ἀπὸν τὸ βραδὸν ἴσαμε τὸ πρῶν. Πονεῖ φαίνεται, ἂ πλαδάξει¹² θέλει.

Γροῖκα μου¹³ λέει της ἡ Παναγιά κί' ἂ γιάνει¹⁴. Χλιάνε^{14a} νερὸ γαί γίμωσε μιὰ βατσέλ-λαν¹⁵ ἂ πλύν-νω τὸ μωρουδάκι μου, κ' ὅστερα στὸ ἴδιον νερόν, ἂ πλύν-νεις καὶ τὸ δικό σου.

Ἐτοίμασεν ἡ γυναῖκα τὸ νερὸ γ' ἔπλυν-νεν ἡ Παναγιά τὸ Χριστὸ γ' ἐφτὺς στὸ ἴδιον νερόν ἔπλυν-νεν γ' ἡ γυναῖκα τὸ παιδάκι της. Τὸ κίλιαμα^{15a} ἐκόπημ μὲ τὸ μαχαίριν, ἐμέρωσε δὲ μωρόν, νυστάτζει, σφαλᾶ τὰ ματάκια του καὶ κοιμᾶται τοῦ καλοῦ καιροῦ.

Ἐβράδιασε γι' ὅξω εἶναι θεοδjidανο.¹⁶ Ἀξαφνὰ ἡ πόρτα ν-νοίει μὲ δύναμη γαί βαίνει μέσα ἓνας ἄδρας ῥματωμένος ἴσαμε τὰ γόδια¹⁷. Εἴναι λήσταρχος, ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ. Πρωτὰ τὴν γυναῖκα δου. Ἄ'Ε δό' κου-

4. Πολλοὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς ἀναφέρουν περικοπὲς ἀπὸ ἀπόκρυφα εὐαγγέλια ποὺ ἔχουν χαθεῖ.

σα τὸ ρημάδι σὰ δις ἄλ-λες βολές^{17α}. βὰς¹⁸ κ' ἔσκασε; Γόχι¹⁹, λέει του ἡ γυναικα. Ἄς εἶναι γαλὰ ἡ μισαφίρισ-σά μας. Ἐπλυν-νε δὸ παιδάκι δης κ' εἶπεμ μου ἂ πλύν-νω στὸ ἴδιον νερό γαί τὸ δικόμ μας. Κ' ἐφτὺς ἐμέρεψε γαί κοιμᾶται στήν κούνια don.

Ἐμαλάκωσεν ἡ καρδιά τοῦ λήσταρχου, περιποιοῦνται δους ὅσον ἐ(γ)ί-νετοβ βολετό²⁰ γαί τὰ ξημερώματα δών-νει τους ἔναν ἄθρωπό don ἂ τοὺς προστατέψει στὸ δρόμο ἴσαμ' ἔκει πὺν ἴφταν-νεν ἡ ἐξουσία του. Κ' ἐδῶ πὺν τὰ λέουμε, (δ)ὲ εἶναιδ δὰ καὶ θεόφτωχοι. Ὁ Ἰωσήφ βαστᾷ κορυμμένο στὸ γόρφο²¹ don τὸ χρευσάφι βοὺ τοὺς ἐδῶκαν οἱ Μά(γ)οι. Θέλου do, ἂ ξοδεύουν ἴσαμε νὰ πκίῃει δουλειὰν ὁ Ἰωσήφ στὸ ξένο δόπο.

Ἐκυλῆσαν δὰ χρόνια, ὁ Χριστὸς μαδζὶ μὲ τοὺς Δώδεκα Ἀπόστο-λους γυροῖδει τις πολιτεῖες καὶ τὰ χωριά, δασκαλεύγει, γιατρεύγει καὶ κά-μνει τέρατα καὶ σημεῖα. Οἱ ἄνομοι ὅμως οἱ Ὀβριοὶ ἐπκίῃα don δὴ Με(γ)άλη βέφτη τὸ βραδὺ γαί δικάσα don ἂ στανρωθεῖ.

Ἄς φήκουμεν δώρα τὸ Χριστὸ γι ἂς πκίῃουμε do λησταρχόπουλ-λο²². Ἡ μεθύρα²³ περδοκοπούλ-λους²⁴ (θ)ὰ βγάλει; Τοῦ λήσταρχου τὸ παιδί, κα-λόηρος ἔθελεν νὰ πάει; Ἐ(γ)ίνετο γ' αὐτὸς ληστής, φό(β)ος καὶ τρόμος. Ἀλ-λὰ μιὰ δοῦ κλέφτη, δυνὸ τοῦ κλέφτη ἔτσακ-ῶσα do γ' ἐδικάσα don ἂ σταν-ρωθεῖ τὴν Με(γ)άλη Παρασκή μαδζὶμ μὲ τὸ Χριστό.

Πολ-λὸς κόσμος ἐμα(ζ)εύτην ὁθρὸς²⁵ ἀπὸν τοὺς τρεῖς στανρὸν καὶ γοῦ-λοι μὲ τὸ Χριστὸ δά' χον' γόχι¹⁹ μὲ τοὺς ληστές. Βρίδζον do, ναελοῦν²⁶, βλα-στημοῦ don. Λέεις κ' ἔβγαλέ δω δὸ μ-μάτι don. Μὲ ^{26α} οἱ ληστές (δ)ὲ

1. ξεκινοῦν, ἀρχίζουν τὸ ταξίδι τους.
2. περπατοῦν.
3. ἔδυσσε
4. νὰ σκοτεινιάσει
5. σίγουρα, ἀσφαλῶς
6. νά, ἰδοὺ
7. κτισμένο μὲ ξερολιθιά
8. κλαίει
9. ὅλο, συνεχῶς
10. τῆς ἀπαντᾷ
11. ἔως, ὥς
12. θὰ σκάσει
13. ἄκουσέ με
14. θὰ γίνει καλὰ, θὰ θεραπευθεῖ
- 14α. ζέστανε
15. στρογγυλὸ κάλκινο ρηχὸ δοχεῖο γιὰ τὸ πλύσιμο τῶν ρούχων καὶ τὸ μπανιάρισμα παιδιῶν
- 15α. τὸ κλάμα
16. θεοσκότεινα, πυκνὸ σκοτάδι

17. τὰ δόντια
- 17α. φορὲς
18. μῆπως
19. ὄχι
20. ὅσο γινόταν δυνατὸ, ὅσο περισσότερο μποροῦσαν
21. στὸν κόλπο, στὸ κοίλωμα ποὺ κάμνει στὸ στήθος ἐσώρουχο ζωσμένο στὴ μέση
22. συνηθισμένη μετάβαση ἀπὸ πρόσω-πο σὲ πρόσωπο στὰ συμαῖνὰ πα-ραμύθια.
23. ἡ ὄχι ἀλλὰ καὶ κάθε φίδι
24. τὰ μικρὰ τῆς πέρδικας' μεταφορικὰ σημαίνει τοὺς ἀθώους, τοὺς ἀπονή-ρευτους.
25. ἐμπρός, μπροστὰ
26. περιγελοῦν
- 26α. μά, ἀλλὰ

βάον βίσω^{26β}. (Δ)ὲν -ι- βλέπον δὸ χάλι δω, μόνο κοῖνέρον²⁷ γι' αὐτοί.

Ὁ Χριστὸς ὁμως (δ)ὲλ λέει τίποτε. Γοῦλα²⁸ καταπίνει τα. Α-λίον²⁹ ὁμως βοῖ θεθάνει, ρίχτει μιὰ βοιμεμένημ ματιὰ στολ ληστή βοῦ 'το^{29α} γεμ-μασμένος στὰ δεξιὰ του (ἐκαταλάβητε, ἦτο δὸ λησταρχόπουλ-λο). Θέ-λει 'ὰ τὸς σώσει ἄλλημ μιὰβ βολά. Ἡ μ-ματιὰ τοῦ Χριστοῦ καρφώνεται μέσα στὰ φυλ-λοκάρδια του³⁰, ταρακ-κουν-νᾶ τον³¹, μετανιών-νει, πιστεύει καὶ λέει του: «Μνήστητί μου, Κύριε, ὅταν ἔρτεις ἐ δῇ βασιλεία σου». Κι' ὁ Χριστὸς πολοῶται³² του: «Σήμ-μερο θά 'σαι μαδζί μου στὸ βαράδεισο». Μὲ οἱ ἁμαρτίες του; Μὲ τὰ φονικά του; Γοῦλα ἐσβήστησαν. "Επλυν-νέ δον τα ὁ Χριστὸς μὲ τὸ αἷμα δον.

26β. δὲν πᾶνε πίσω

27. κοροῖδεύουν

28. ὅλα

29. λίγο

29α. ποῦ ἦταν

30. στὸ βάθος, στὸ κέντρο τῆς καρ-
διάς του

31. τὸν τραντάζει

32. τοῦ ἀπαντᾷ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ὁ συνθέτης τῆς διηγήσεως αὐτῆς βασιζέται σχεδὸν ἀποκλειστικὰ στὰ κανονικὰ Εὐαγγέλια¹, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀντλεῖ στοιχεῖα ἀπὸ ὅχι ἔγκυρες πηγές, δείχνει βαθύτατο σεβασμὸ στὰ Ἱερὰ Πρόσωπα καὶ δὲν λέγει τίποτε τὸ ἀπίθανο καὶ παιδαριῶδες, ὅπως κάμνουν ὅλοι σχεδὸν οἱ συγγραφεῖς τῶν ψευδοευαγγελίων².

Δὲν ὑπάρχει οὐδὲ ἡ παραμικρὴ αἵρετικὴ κακοδοξία ἀπὸ ἐκεῖνες ποῦ παρεμβάλλουν συνήθως οἱ συγγραφεῖς τῶν τέτοιου εἶδους διηγήσεων³. Αὐτὸ ἄλλωστε μᾶς ἔκαμε νὰ χρονολογήσουμε τὴ συμαϊκὴ παραλλαγή ὡς μεταγενέστερη, ἐπειδὴ ξέρουμε πὼς τὰ δόγματα στὴν Ἑκκλησίᾳ μας ἀποκρυσταλλώθηκαν στοὺς ὀκτὼ πρώτους αἰῶνες καὶ ἐπομένως δὲν ἦταν δικαιολογημένη ἡ μετέπειτα κατολίσθησις σὲ αἵρετικὰς δοξασίες. Στὸ ἴδιο αὐτὸ συμπεράσμα μᾶς ὡδήγεῖ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ συντάκτης τῆς διηγήσεως φαίνεται νὰ ἔχει ὑπόψῃ μερικὰ ἀπὸ τὰ ψευδοευαγγέλια, τὰ ὁποῖα ξέρουμε πότε περὶ-που γράφτηκαν ἢ διαμορφώθηκαν, ὅπως ἐκεῖνο γιὰ τὴν παιδικὴ ἡλικία τοῦ Κυρίου, καθὼς καὶ τὸ ψευδοευαγγέλιο τοῦ Ματθαίου.

1. Ἔτσι ὀνομάζονται τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια ποῦ διαβάζονται στὶς Ἑκκλησίες, σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ ἀπόκρυφα.

2. Βλ. Δ. Μπαλάνοῦ, ὁ. π., σελ. 102.

3. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀπόκρυφα εὐαγγέλια γράφτηκαν ἀπὸ αἵρετικούς μὲ σκοπὸ νὰ ὑποστηρίξουν καὶ νὰ διαδώσουν τίς πλανεμένες τους δοξασίες.

Εἶπαμε, ὅτι ἡ διήγηση σέβεται ἀπόλυτα τὰ Ἱερὰ Πρόσωπα. Αὐτὸ δὲν ἔρχεται σὲ ἀντίφαση μὲ τὸ ὅτι ἡ Παναγία προκαλεῖ καὶ προδικάζει τὸ θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ «λησταρχόπουλου», γιατί ἀνάλογη εἶναι καὶ ἡ συμπεριφορὰ τῆς στὸ θαῦμα ποὺ ἔγινε στὸ γάμο τῆς Κανᾶ⁴.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι παρουσιάζει τὴν Ἁγία Οἰκογένεια νὰ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν προστασία τοῦ ληστῆ δὲν πρέπει νὰ μᾶς σκανδαλίζει. Μήπως καὶ ὁ ἱερὸς Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος δὲν ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἁγία Οἰκογένεια ἔφυγε στὴν Αἴγυπτο, γιὰ νὰ σωθεῖ ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπο, τὸν Ἡρώδη; Αὐτὸ μᾶς φέρνει στὸν νοῦ τὸν λόγο τοῦ δασκάλου τῶν γονιῶν μας στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα μας Σύμη, τοῦ Βασιλῆ Ζαχαρίου, πιὸ γνωστοῦ ὡς Βασίλα: «Τὰ θεοτικὰ (δ)ὲν τὰ καταλαβαίνει ὁ νοῦς τ' ἀ(ν)θρώπου».

Καὶ ἐρχόμαστε στὸν δεύτερο καὶ κυριότερο στόχο τῆς διηγῆσεως, ποὺ εἶναι ἡ προσπάθεια νὰ ἐξηγήσει τὴ θαυμαστὴ πίστη καὶ τὴ μετάνοια τοῦ ληστῆ πάνω στὸν σταυρό. Διότι ὁρθὰ παρατηρήθηκε πῶς, οὔτε ὁ σκοτισμὸς τοῦ ἡλίου ποὺ ἀκολούθησε τὴ Σταύρωση, οὔτε ὁ σεισμὸς, οὔτε τὸ ἄνοιγμα τῶν τάφων, οὔτε τὸ σχίσιμο τῶν πετρῶν ὑπῆρξαν θαύματα μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν ἰσχυρὴ πίστη καὶ ἐπιστροφή τοῦ ληστῆ⁵. Ἀφοῦ εἶναι ἀναμφίβολο ὅτι στὴν ἀρχὴ καὶ οἱ δύο ληστὲς «ὠνείδιζον αὐτόν»⁶, πῶς ἐξηγεῖται ἡ ἀπότομη ἀλλαγὴ τοῦ ἑνὸς καὶ μάλιστα σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε νὰ τοῦ ἀνοίξει ὁ Κύριος διάπλατα τὶς πύλες τοῦ Παραδείσου καὶ νὰ τὸν κάμει πρῶτο πολίτη τῆς Βασιλείας Του; Βέβαια πολλοὶ ἐρμηνευτὲς τὴ μεταστροφή τοῦ ἑνὸς ληστῆ τὴν ἀποδίδουν «στοὺς ἑπτὰ λόγους ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ»⁷ καὶ γενικὰ στὴν ὅλη στάση τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὸ μαρτύριο⁸. Σέβομαι τὴν ἐκδοχὴ τους αὐτὴ, ἀλλὰ γεννιέται ἡ ἀπορία: τὸ ἴδιο δὲν ἔπρεπε νὰ συμβεῖ καὶ μὲ τὸν ἄλλο «συστραυρωθέντα» κακοῦργο;

Κατὰ τὴ γνώμη μου, τὸ κλειδὶ τοῦ δύσκολου αὐτοῦ ζητήματος μᾶς τὸ δίνει ἡ φράση τῆς διηγῆσεως «λ-λίο ἡρὶ ἡεθάνει, ρίχτει του μιὰ βονεμένημ ματιά, θέλει νὰ τὸς σώσει ἄλλη μιὰ βολά». Δηλαδή ὁ «ἐκ δεξιῶν»⁹ δὲν εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς τόσους ληστὲς τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ, εἶναι τὸ πολὺ γνωρίμο στὸν Κύριο «λησταρχόπουλο». Τίποτε δὲν συνέβη τυχαῖα. Αὐτὸς δη-

4. Ἱωάν. β', 3 - 5. Βλ. καὶ Π. Τρεμπέλα: Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην, Ἀθήνα 1954, σελ. 88 - 89.

5. J. Owen, A comentary on thel of Luce, New York 1864. Βλ. καὶ Ὑπόμνημα Π. Τρεμπέλα εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν, Ἀθήναι 1952, σελ. 647.

6. Ματθ. κζ', 4, Μάρκ. ιε', 32.

7. Τόσοι εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου πάνω στὸν Σταυρό.

8. Ὑπόμνημα Π. Τρεμπέλα εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν, σ. 642-646.

9. «Ὅλα τὰ ἀπόκρυφα τὸν εὐγνώμονα ληστὴ τὸν θέτουν πάντοτε ἐκ δεξιῶν τοῦ Ἰησοῦ».

μιούργησε όλες τις προϋποθέσεις στον ληστή, για να του δοθεί ή ευκαιρία να σωθεί: Συλλαμβάνεται και σταυρώνεται μαζί του, που θα πεί τον φέρνει τόσο κοντά του και σε τέτοια ψυχολογική κατάσταση, ώστε να μετανοήσει, να εκτιμήσει το θείο μεγαλείο Του και να δεχθεί σαν χαριστική βολή τη πονεμένη Του ματιά· και είναι πολυμαρτυρημένη από τα Ευαγγέλια ή εκπληκτική επίδραση που είχε ο λόγος και το βλέμμα του 'Ιησοῦ σ' αυτούς που άπευθυνόταν.¹⁰

"Ας μη μᾶς παρατηρηθεῖ ὅτι ἡ ἀπόκρυφη αὐτῇ εὐαγγελικὴ διήγηση παριστάνει προσωπολήπτη τὸν Κύριο παρὰ τὴν ἀντίθετη μαρτυρία τῆς Γραφῆς¹¹, ἀφοῦ καὶ ὁ «ἐξ εὐωνύμων» δὲν ἔμεινε ξένος ἀπὸ τὴν προσφορά τῆς θείας χάριτος. Δὲν δέχθηκε βέβαια τὴν πονεμένη ματιὰ τοῦ 'Ιησοῦ, ὑπῆρξε ὅμως μάρτυρας τῆς συγκλονιστικῆς μεταστροφῆς τοῦ ἄλλου «συσταυρωμένου» ληστῇ τοῦ κατὰ τὴ παρατήρηση τοῦ ξένου ὑπομνηματιστῇ¹² ὑπῆρξε, ὅπως ἤδη ἔχομε σημειώσει, μεγαλύτερο θαῦμα καὶ ἀπὸ τὰ φοβερά γεγονότα ποὺ ἀκολούθησαν εὐθὺς ἀμέσως τὸν θάνατο τοῦ Σωτήρα.

Δὲν πρέπει νὰ τελειώσουμε, χωρὶς νὰ ἐπισημάνουμε ἐπιλογικά, τὴ μεγάλη ἀρετὴ ποὺ ἔχει ἡ εὐσεβὴς αὐτῇ λαϊκῇ παράδοση: τὴ λιτότητα, ποὺ σὲ μερικὰ σημεῖα ξεπερνᾷ καὶ αὐτὴν ἀκόμα τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων. Τοῦτο εἶναι ἀξιοπρόσεκτο, γιατί ξέρουμε πὼς οἱ συγγραφεῖς τῶν ἀποκρύφων, ἐξαντλοῦνται σὲ ἀπεραντολογίες καὶ μετατρέπουν τὰ πολὺ ἀπλὰ γεγονότα, κυριολεκτικὰ σὲ εὐφάνταστα διηγήματα. Σὰν δεῖγμα γραφῆς παραθέτουμε ὀρισμένες περικοπὲς ἀπὸ τὸ ἀπόκρυφο μὲ τίτλο «'Υφήγησις 'Ιωσήφ» καὶ ὑπότιτλο «'Υφήγησις 'Ιωσήφ ἀπὸ 'Αριμαθαίας τοῦ αἰτησαμένου τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. 'Εν ᾧ καὶ τὰς τῶν δύο ληστῶν αἰτίας ἐμφέρει»¹³. Ἀλλωστε αὐτὸ μιᾷ πιδ διεξοδικὰ γιὰ τὸν «εὐγνώμονα ληστή» ὅσο ζοῦσε καὶ ἰδίως μετὰ τὸν θάνατό του, ἀπὸ ὅλες τὶς ψεύτικες εὐαγγελικὲς διηγήσεις ποὺ ἔχω ὑπόψῃ μου.

... 'Εν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς κατέκριναν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ σταυρωθῆναι, πρὸ ἑπτὰ ἡμερῶν τοῦ παθεῖν τὸν Χριστόν, τῷ ἡγεμόνι Πιλάτῳ παρεπέμφθησαν δύο λησταὶ ἀπὸ 'Ιερικῶ κατακριθέντες, ὧν ἡ αἰτία ἦν αὕτη.

10. 'Ιωάν. ιη', 6, Ματθ. θ', 9, Λουκ. κβ', 61.

11. Πράξ. ι', 34, Ρωμ. β, 11.

12. J. Owen, ὁπ. π. Βλ. καὶ ὑπόμνημα Π. Τρεμπέλαις εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν, σ. 647.

13. 'Ο ἐκδοτικὸς οἶκος «Σπανός» ἔκαμε τὸ 1959 (πιστῇ) ἀνατύπωση τῶν 'Αποκρύφων Εὐαγγελίων τοῦ C. Tischendorf, ποὺ εἶχε ἐκδώσει στὴ Λειψία τὸ 1853. 'Απὸ τὴν ἀνατύπωση αὐτὴν εἶναι παρμένες οἱ περικοπὲς τῆς «'Υφήγησεως 'Ιωσήφ» ποὺ παραθέτω.

(1). Κεφ. Ι § 1, σελ. 436, 437.

(2)² Ὁ πρῶτος, ὄνομα αὐτοῦ Γέστας, ὁδοιποροῦντας ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέκτεινεν, ἄλλους δὲ γυμνώσει ὑπέβαλεν, γυναῖκας δὲ ἐκ τῶν σφυρῶν κατὰ κεφαλῆς κρεμνῶν τοὺς μασθοὺς ἐξέκοπτεν, νηπίων μελῶν αἱμοπότης ὑπῆρχεν, θεὸν μὴ ἐγνωκὼς πώποτε, νόμοις μὴ ἀκολουθῶν, βίαιος τυγχάνων ἐξ ἀρχῆς εἰς τὰς τοιαύτας πράξεις.

Ἡ δὲ τοῦ ἐτέρου αἰτία τοιαύτη ἦν. Δημᾶς ἐκαλεῖτο, Γαλιλαῖος μὲν ἦν τῷ γένει, πανδοχεῖον δὲ εἶχεν· πλουσίων πειρατηρίοις ἐκέχρητο, πτωχοῖς δὲ εὖ ἐποίει· κλέπτῃς μὲν ὡς Τωβίτ, νεκροὺς γὰρ πτωχοὺς ἔθαπτεν· ληστεύειν ἐπεχείρει τὸ τῶν Ἰουδαίων πλῆθος, αὐτὸν τὸν νόμον ἐν Ἱερουσαλὴμ συλήσας καὶ τὴν τοῦ Καϊάφα θυγατέρα γυμνώσας, ἱεράτιδα ὑπάρχουσαν τοῦ ἀγιάσματος, αὐτὴν τὴν τοῦ Σολομῶντος παρατεθεῖσαν μυστικὴν παρακαταθήκην τῷ τόπῳ ἀφελόμενος τοιαῦται ὑπῆρχον αὐτοῦ αἱ πράξεις.

(3)³ Ὁ δὲ ἐκ δεξιῶν ληστής, ὃ ὄνομα Δημᾶς, ἰδὼν τὴν θεϊκὴν χάριν τοῦ Ἰησοῦ οὕτως ἐβόα. Οἶδα σε, Ἰησοῦ Χριστέ, ὅτι υἱὸς τοῦ θεοῦ εἶ. Χριστὸν σε ὁρῶ ὑπὸ μυριάδων ἀγγέλων προσκυνούμενον· συγχώρησόν μοι τὰς ἁμαρτίας μου ὥς ἔπραξα· μὴ ἐν ἐξετάσει μου ποιήσεις τὰ ἄσπρα ἐλθεῖν κατ' ἐμοῦ ἢ τὴν σελήνην, ὅταν μέλλῃς κρῖναι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ὃ ἐν νυκτὶ ἔπραττον τὰ κακὰ μου βουλάς· μὴ κινήσεις τὸν ἥλιον τὸν νῦν σκοτιζόμενον διὰ σέ εἰπεῖν τὰ κακὰ τῆς καρδίας μου. οὐδὲν γὰρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν δῶρον δύναμαί σοι παρασχέιν. ἤδη ὁ θάνατος φθάνει με τῶν ἁμαρτιῶν μου. σοῦ δὲ ἐστὶν ὁ ἐξιλασμός· ρῦσαι με, δέσποτα τῶν ἀπάντων, τῆς φοβερᾶς σου κρίσεως. μὴ ὥς ἐξουσίαν τῷ ἐχθρῷ καταπιεῖν με καὶ κληρονόμον γενέσθαι τῆς ψυχῆς μου ὡς τοῦ ἐξ εὐωνύμων κρεμαμένου. θεωρῶ γὰρ πῶς ὁ διάβολος χαίρων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λαμβάνει, αἱ δὲ σάρκες αὐτοῦ ἀφανεῖς γίνονται. μὴ καὶ εἰς τὴν μερίδα τῶν Ἰουδαίων προστάξεις με ἀπελθεῖν· βλέπω γὰρ Μωϋσῆν καὶ τοὺς πατριάρχας ἐν κλαυθμῷ μεγάλῳ ὑπάρχοντας καὶ τὸν διάβολον ἐπιχαιρόμενον ἐπ' αὐτῶν. πρὸ τοῦ οὖν, δέσποτα, τὸ πνεῦμα μου ἐξελθεῖν κέλευσον ἐξαλειφθῆναι μου τὰς ἁμαρτίας καὶ μνήσθητί μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ σου ὅτε ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ μεγάλου τοῦ ὑψίστου μέλλεις κρῖναι τὰς δέκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. πολλὴν γὰρ κόλασιν ἡτοίμασας τῷ κόσμῳ σου δι' ἐαυτόν.

(4)⁴ Καὶ δὴ ὁψίας γενομένης τῆς μιᾶς τῶν σαββάτων, ὥρα ε' τῆς νυκτός, ἔρχεται πρὸς με⁵ ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ φυλακῇ μετὰ τοῦ ληστοῦ τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ ἐκ δεξιῶν, ὃν ἀπέστειλεν αὐτὸς ἐν τῷ παραδείσῳ. καὶ φῶς ἱκανὸν ἦν

(2). Κεφ. Ι. § 2, σελ. 437.

(3). Κεφ. ΙΙΙ § 3, σελ. 442.

(4). Κεφ. ΙV § 2, σελ. 444-5.

(5). Διηγείται (ὕφηγείται) ὁ Ἰωσήφ.

τῷ οἰκῆματι. καὶ ἐκρεμάσθη ὁ οἶκος ἐκ τεσσάρων γωνιῶν, καὶ ἐλύθη ὁ τόπος, καὶ γὰρ ἐξῆλθον. ἐγνώρισα οὖν τὸν Ἰησοῦν πρῶτον, καὶ πάλιν τὸν ληστήν γράμματα κομίζοντα πρὸς τὸν Ἰησοῦν⁶. καὶ ὁδευόντων ἡμῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ φῶς μέγα ἔλαμψεν ὅπερ οὐκ ἔφερον ἡ κτίσις. ἦν δὲ καὶ εὐωδία μεγάλη τοῦ ληστοῦ ἢ ἐκ τοῦ παραδείσου.

(⁶). Τὰ γράμματα αὐτὰ κατὰ τὴν «Ἑφήγησιν Ἰωσήφ» τὰ ἔστειλαν τὰ Χερουβίμ καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα ἀπὸ τὸν Παράδεισο στὸν ὁποῖο πῆγε προηγουμένως ὁ «εὐγνώμονας ληστής».